

27 MENNISKO-RÄTT OCH NATURENS LAG.

Freja n:o 4 14.I 1840

Man ser med förvåning ibland oss yrkas satser och läror, hvilka synas förråda icke blott en förvirring i begreppen, utan ock en stor okunnighet i historien och de lärdomar, den lemnat. Våra politiska skriftställare yrka på »*menniskorätt*» och förmena sig arbeta för att göra denna gällande, men förneka tillika dess *verklighet*, då de predika *familjens och korporationens* förstöring. Våra mest aktade författare vilja göra oss klart, att »det går an», och pennor, allt för litet maskerade för att vara oigenkännliga, prisa en »*naturens ordning*» framom samhällsordningen. Den sofism, som utgör dessa filantropers och naturvänners schiboleth, lyder i korthet: all mänsklig ordning är tvång, — människan är fri och bör krossa bojan; — men detta hennes bemödande kallas brott; *ergo* är den mänskliga ordningen brottets upphof.

Att vederlägga en sådan konklusion vore alltför lätt, om den icke innehölle en förnekning af allt förnuftighet och således äfven af all förnuftig bevisning. Men sjelfva lärans förkunnare söka att på sitt sätt bevisa dess rättmätighet. Det är väl således icke strängeligen förbjudet att försöka en motbevisning. Vi befara dock att ett sådant förbud snart kommer att utgå, samt hvar och en, som deremot bryter, att förklaras för servil och devuerad, och begagna derföre detta tillfälle att i all ödmjukhet anföra:

Med den allmänna människorätt, hvilken säges hafva en nödvändighet och ett berättigande utöfver familjens och borgerliga samhällets, för tillfälliga och oväsentliga ansedda band, får väl förstås sammanfattningen af de rättigheter, man kallat *naturliga* och hvilka utgjort föremålet för natur-rätten. Det är väl något sådant, man äfven förstår med naturens, öfver samhälls-inrättningen upphöjda ordning. Ett halft sekel har förflutit, sedan läran om människans rättigheter predikades med eld och svärd, och det fordrades strömmar af människoblod, för att leda denna naturens ordning in i sin naturliga bana, samhällsordningen. I Sverige ser det ut, som skulle man på vissa håll helt och hållet ignorera detta blodiga factum.¹ Men det har dock i Europas bildning qvarlemnad en öfvertygelse, hvars vanligaste uttryck är: att ingen samhällsordning kan byggas på teorier. Sjelfva det omnämnda factum är lika så litet, som någon annan hvälfning i staters och folkslags öden, en tillfällighet, och utgångaren af striden för människans rättigheter har sin tillräckliga orsak uti sjelfva förnuftets väsende — med andra ord, uti den förnuftiga uppfattningen och utvecklingen, af hvad naturlig rättighet är. Denna uppfattning kan nu vara ganska naturlig, utan att derföre, som man plär säga, »hund och katt» äro i stånd till att derföre göra sig reda och räkenskap. Hvilka naturliga rättigheter äro? kunde man anse naturligast besvaradt af vilden, som lefver naturen närmast. Men det ser beklagligen ut, som äfven dessa naturens barn skulle tillhöra skilda filosofiska skolor och om sina rättigheter hafva från hvarandra afvikande föreställningar. Äfven så litet tyckes saken vara afgjord i den civiliserade världen. För oss Svenskar är det

¹ Detta är icke det enda exemplet på att vårt Sverige är något efter sin tid eller att, som Aftonbladet säger: »Man ej kan undgå att förvånas öfver den långsamhet, som fordras för att skaffa äfven de enklaste och klaraste sanningar gehör här i landet.» Man tvistar t. ex. ännu hos oss högst allvarligen om de klassiska språkens vikt för undervisningen, likasom om frågan vore splitter ny. Men i det öfriga Europa anses den längesedan för afgjord, och är det i sjelfva verket både teoretiskt och praktiskt. I England är den klassiska bildningen *allt*. I Tysklands skolor drifves den till en höjd, för hvilken vi icke äga någon jemförelse, och i Frankrike har man sedan Julirevolutionen inrättat skolväsendet efter Tyskt mönster.

det naturligaste i världen, att taga sig en och annan sup; Mahomedanen finner det onaturligt att ens dricka en tår vin; de förra, man vågar väl antaga det, anse månggifvet onaturligt, den sednare är fast öfvertygad att *det går an*. Så der olika kan människors *tycke* vara. Vi inse icke heller, huru saken skulle kunna bestämmas genom hänskjutande till mensklighetens *direkta afgörande i menighetsförsamlingar*. Ty menskligheten säges dagligen förnyas med tusendetals individer, och alla dessa, ehuru de eljest medföra närmast intet, hafva dock medtagit sina naturliga rättigheter. Men häraf följer äfven, att menighetsförsamlingarne borde tidt och ofta förnyas — om hvardagligen eller hvarje vecka? hänskjuta vi till Aftonbladets bepröfvande. Dessutom skulle säkert åtminstone kristne och judar bland sina naturliga rättigheter yrka uppå ett visst herravälde öfver djuren. Och billigheten synes då fordra, att äfven djuren, åsnor &c. finge hafva ett ord med i laget. För att nu undvika allt detta bråk, som i sanning blefve för mycket, vore det väl en skön sak, om någon, t. ex. Aftonbladets teoreticus¹ i politiken, ville benäget åtaga sig besväret att afgöra, hvilka mensklighetens naturliga rättigheter äro. Men det undgår säkert icke besagde skarpsinnige författare, att ett sådant afgörande ingalunda komme att hafva den rätta republikanska formen, ja att det tvertom ganska mycket skulle närma sig till en fullkomlig despotism.

I så betänkliga omständigheter torde någon tycka, att frågan om menniskorätt och naturens ordning blir högst kinkig att utreda. Vi bekänne också helt öppet, att vi icke känna någon annan utredning deraf, än just sagde betänkliga omständigheter. Detta låter kanske paradox, men frågan är verkligen så beskaffad att den endast genom en paradox kan besvaras. Ty begreppet om en abstrakt rätt, om naturliga menskliga rättigheter, innehåller i sig begreppet om godtycke, d. ä. om individens rättighet att afgöra öfver rätt och orätt. *Naturlig rättighet är för hvarje menniska*, hvad hon som sådan anser, och hennes naturligaste rättighet är, att göra hvad hon behagar.

Den högst naturliga *Sara Widebeck*, »Sveriges förnämsta filosof», har också klarligen insett detta sakens förhållande och yrkar derföre, att äktenskapet sålunda bör inrättas, att hvardera parten får göra hvad den behagar. Visserligen är också detta ett slags kontrakt, hvilket *Saint Simon* ansett medföra ett annat kontrakt om allmän gemensamhet af egendom. Men härigenom skulle nämnda: hvad som behagas, lida en betydlig inskränkning, ja reduceras till en ganska ringa ting. *Sara Widebeck* är derföre såsom alltid originel och yrkar, att hvardera parten bör sköta sitt; ehuru, enligt vår tanke, *Saint Simon* är mera konsekvent, om eljest barn böra anses för en »äkta» konsekvens af äktenskapet. Samma ledighet, som *Sara Widebeck* älskar i familjen, prisas af mången sig kallande frihetsvän i borgerliga samhället. Här af predikandet mot korporationer och stånd. Ginge nu allt detta väl igenom, och hvar och en af oss i ordets hela bemärkelse blefve en riktig löshäst, anse dessa filosofer äfven statens uppgift vara riktigt löst. Hvar och en måste om en sådan lösning få tänka, hvad han behagar. Vår tanke är den, att sålunda en Spartansk frihet skulle vinnas. Men vi anse äfven en sådan frihet för slafveri och underlägsenhet i bildning för dess naturliga frukt.

¹ Det hade varit nödigt, att nämde författare, som säkert vet att menighetsförsamlingar i Frankrike bestämt öfver en konstitution, hade upplyst om orsakerna till denna konstitutions ringa varaktighet. Likaså hade det ägt stort intresse, att finna utredt, hvem som bör sammankalla menighetsförsamlingarna, för att afgöra representationsfrågan? I vår tanke är ingen annan berättigad till detta primitiva beslut, än dessa församlingar sjelfva. Menigheten borde derföre först i en församling besluta att församlas? Ett kinkigt Dilemma!

Det finnes nemligen åtskilliga betänkliga omständigheter äfven vid det ljuftva nöjet att göra hvad man behagar. Att tänka hvad och huru man behagar, aflöper med mindre svårigheter och kan endast få namn af oförnuft. Men att yttra sådana tankar i ord eller handling, leder, efter hvad erfarenheten ger vid handen, lätt till gräl och slagsmål. Detta är en betänklig omständighet, och klokheden bjuder oss derföre att tala och handla *förnuftigt*. En annan är den, att menniskan icke på en gång kan tillfredsställa alla sina begär, sina tycken, och klokheden bjuder henne derföre att dela någorlunda jemt emellan dessa pockande kreditorer, d. ä. att äfven härutinnan vara *förnuftig*. Ännu en tredje betänklighet ligger i den yttre naturens behag och godtycke, och ingen tviflar väl på att menniskan äfven i sitt förhållande till denna måste bära sig *förnuftigt* åt. Det är nu en ledsam sak med all denna förnuftighet. Mången tror väl att den från födseln är inpackad i våra hufvuden, såsom håret utanpå detsamma. Men andra hafva andra tankar, och i sanning *icke få exempel* bevisa att den tål läras. Man vet också att denna omständighet satt flera än en kommitté myror i hufvudet. Nu äro väl skolor och Universitet förträffliga inrättningar för lärandet; men ehuru förnuftig en menniska redan kan bli i *prima*, än mera i *secunda* o. s. v. samt slutligen vid akademien, plär dock ett och annat framsteg i förnuftighet återstå att göra, äfven sedan man fått Universitet-betyget på fickan. Hvertill skulle också eljest hela den liberala pressen tjena, om pressen i skolan vore tillräcklig. Ty värr! finnas många pressar att genomgå. Dit hör också äktenskapspressen — icke just endast de pressade kontrahenterne till nytta och nöje, utan äfven för att bringa dem, som endast hafva sina naturliga rättigheter, *pro primo* till verlden och *secundo* till någon reellare besittning, besynnerliga till förnuft. Dylika pressar, som äktenkapet, finnas nu ännu mångahanda, under ett gemensamt namn af borgerligt samhälle. Att menniskan af dem är tvingad och bunden, är onekligen sannt, och det har vanligen sina obehagliga sviter att icke af dem låta sig bindas. Men att man i dessa band kan vara fri, ja till och med kan göra hvad man behagar, vilja vi bevisa genom ett exempel. Ingen, som läser detta, lär väl vilja medgifva sig vara bunden af förbuden och straffbestämningarna angående tjufnad i 1734 års lagbok. Kan icke den gunstige läsaren göra allt hvad han behagar, utan att alls bry sig om nämnda stadganden. Han låter icke bli att stjäla, emedan det är förbjudet, utan derföre att det icke behagar honom att stjäla. *En sådan öfverensstämmelse mellan individens vilja och lagens bud* visar, att han har förnuft och den *kallas* vanligen *sedlighet*. Existerade en sådan sedlighet hos alla menniskor i alla förhållanden, så vore menniskosläktet för lätt för vår grusiga jord, och vi skulle alla samtliga följa Eliæ exempel. Men till lycka för dem, som gerna bo på denna Guds gröna jord, finnas många, som verkligen bindas af det nämnda lagbudet, och ingen finnes, som icke ännu känner flera band och således behöfver dem. Alla folkslags historia visar också att, ju mera bildningen och med den friheten hos en nation stiger, desto strängare blir dess lagstiftning, i afseende å beskaffenheten af det lagen bjuder eller förbjuder, ehuru straffbestämningarna blifva lindrigare. Med andra ord den lagliga *imputationen* blir mer och mer beroende af den moraliska. Så funnos t. ex. i forntidens mest fria och mest bildade samhälle, Athen, straffbestämmelser för den, som vägrade sin nästa en dryck vatten eller icke visade en främling vägen.

Långt ifrån derföre, att en naturens ordning skulle finnas, som vore idealet af samhällsordningen, finnes tvertom för menniskan ingen annan ordning, än denna *sådan den är*. Utom den finnes ingen skillnad mellan rätt och orätt, utan godtycket vore då högsta lag. Man ser också ifrån att för allmän *menniskorätt* i sjelfva verket sätta denna blott uti *frihet för*

10 *individ* att göra *hvad honom lyster*. Äfvenså förkasta familjens fiender *äktenskapet*, emedan de anse detsamma såsom ett *hinder för mensklig lycksalighet*. I båda afseenden göres det Subjektiva, godtycke och lycksalighet, till det högsta. Men den sanna friheten likasom den sanna lycksaligheten är *sedlighet*. Sedlighet är *goda seder*, och dessa äro icke en naturens gåfva, utan en frukt af uppfostran, af lagens band. Hvarje lagenlig handling är likväl icke *god sed*; den är sedlig endast såsom *tillika frivillig och lagenlig*. Likaså är ingen handling sedlig, som icke är lagenlig, och det är ett tomt prat, att tala om en sedlighet utom lagen. Det inses också lätt, att lagen icke är den döda bokstafven, utan att dermed endast kan förstås den lag, som i samhället lefver, det är: af samhällets medlemmar aktas och efterlefves. Det tillhör lagstiftaren att inse när en gifven lag, såsom blott död bokstaf, bör upphävas, eller när en *sed*, ett allmänt tänke- och handlingssätt, bör upphöjas till lag och blifva *god sed*. Bristande insigt härutinnan har frambragt stillastående eller otidiga reformer, det är, har i båda hänseenden hyllat den döda bokstafven och befrämjat osedlighet.

20 **28 KNUTEN TILL DE »RÖDA BANDROSORNA»**
N:O –17.

Freja n:o 7 24. I 1840

Hvad ändå ett fruntimmers sinne är för en hjertans ömtålig sak, äfven om det tillhör en så »djupsinnig» dame som *Sara Widebeck*. Vi vågade det att i en artikel om *Menniskorätt och Naturens lag* nämna den sköna namn, och genast hviskar egenkärleken henne i örat, att denna artikel endast¹ rörer »vissa samtal i »»Det går an.»» Tvenne aftnar å rad höjer hon sin stämman och bevisar, huru »ohistorisk» och »löslig» den måste vara, som icke finner behag i det Mahomedanska paradiset, hvars Houris är en Sara och hvars festliga lampor äro så mäktiga att förjaga all »obscurantism».²

30 Förrän vi tillägga något ord i saken, anhålla vi om benägen ursäkt: 1) för vår oartighet i titulaturen, ty redan vid sin afresa från Stockholm sväfvade Sara midt emellan jungfru och mamsell, och sedan ligger hon midt emellan jungfru och madam, fru och mamsell; 2) för vår artighet att anse allt den sköna, som finnes uttaladt i recensionen af »Det går an» (*Dagl. Alleh.* för d. 2 Jan.), i artikeln *Det går an* (*Freja* d. 14 Jan.), i stycket om *Frejas menniskorätt* (*Aftonbl.* d. 20 Jan.) och i *Afhandlingen* 40 *kontrasignerad* — 17 (*Freja* d. 21 Jan.), vara sagdt ur Saras innersta hjerta och att derföre ställa allt detta i bredd med »vissa samtal.»

Berörda Sara fördömmar allt äktenskap, såvida det är en af Kyrkan och Staten beroende institution, emedan derigenom äktenskapet göres oupplösligt och får ett »yttre märke» på sedlighet, »som högeligen ofta bedrager.» Hon tillägger ädelmodigt, att samhällets sanktion »gör ingenting hvarken *till* eller *ifrån*, hvarken *för* eller *emot* sedligheten.» Låt oss då litet nagelfara denna visdom, börjande med det obetydliga tillägget.

50 Dame Sara! ni hade för ögonen en artikel »Om menniskorätt och naturens lag», hvars hufvudsak ni fann vara en utredning, af hvad förnuft och

¹ Sara Widebeck kunde ju roa sig med att läsa något om Menniskorätt och Menighetsförsamlingar i *Aftonbladet* samt om naturens ordning i *Dagligt Allehanda*.

² Således lyckligtvis hvarken »servilism» eller »devotion.» Bara obskurant! Nå det kan man ändå riskera.